

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Типографіка
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **18 Виробництво та технології**
Спеціальність **186 Видавництво та поліграфія**
Освітній рівень **перший (бакалаврський)**
Освітня програма **«Технології електронних мультимедійних видань»
«Комп'ютерні технології та системи видавничо-
поліграфічних виробництв»**

Вид дисципліни **базова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Завідувач кафедри
комп'ютерних систем

та технологій, проф.

О. І. Пушкар

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри комп'ютерних систем та технологій.
Протокол № 1 від 27.08.2019 р.

Розробник
Бережна О. Б., к. е. н., доц. кафедри комп'ютерних систем та технологій

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Типографіка» вивчається студентами протягом третього семестру за навчальним планом напряму спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» усіх форм навчання. Дисципліна належить до групи нормативних дисциплін та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого освітнього рівня («бакалавр») і є методологічною і методичною основою для опанування студентами предметної області розробки макетів поліграфічних та мультимедійних видань.

Навчальна дисципліна «Типографіка» готує студентів до вивчення взаємопов'язаних професійно-орієнтованих і спеціальних питань щодо розробки макетів поліграфічних та мультимедійних видань з дотриманням правил класичної та екранної типографіки, а також надає можливість використання отриманих знань при підготовці курсових, кваліфікаційних робіт, дипломних проектів, при розв'язанні практичних завдань.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів системи теоретичних знань, прикладних умінь та практичних навичок щодо використання базових принципів, підходів та достатніх для вирішування наступних типових завдань:

розробка макетів поліграфічних та мультимедійних видань;

обґрунтований вибір шрифтів, їх параметрів, шрифтових пар;

вибір програмних середовищ авторської розробки поліграфічних та мультимедійних видань;

формування системи знань, умінь і навичок, необхідних для найбільш адекватної передачі змісту видання через його оформлення;

оволодіння навичками продуманого візуального облаштування електронного або друкованого видання, що забезпечує легкість для читання та сприйняття тексту;

оволодіння навичками застосування сучасного програмного забезпечення та шрифтових сервісів.

Курс	1	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	Лекції	30
	Лабораторні заняття	30
Самостійна робота		90
Форма підсумкового контролю	Іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Основи композиції та дизайну	Додрукарське опрацювання інформації
Інженерна та комп'ютерна графіка	Видавнича справа і технічне редагування
-	Програмування засобів мультимедіа
	Технології комп'ютерного дизайну

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
1	2
<p>Розробляти дизайн друкованих та електронних видань</p>	<p>Здатність опрацювання художньо-графічної та шрифтової інформації друкованих та електронних видань</p> <p>Здатність підбирати поєднання шрифтів та параметри оформлення, необхідні для адекватної передачі змісту видання через електронні та друковані видання</p> <p>Здатність дотримуватися правил типографіки друкованих видань та веб-типографіки</p>
<p>Застосувати знання комп'ютеризованих технологій підготовки та виробництва видань</p>	<p>Здатність керувати шрифтовими файлами різного формату за допомогою сучасного програмного забезпечення та конвертувати їх у інші формати</p> <p>Здатність підбирати та використовувати шрифтові сервіси та засоби, необхідні для створення ефективної рекламної продукції</p> <p>Мати уявлення про закономірності вибору та поєднання шрифтів у друкованій та електронній продукції, основні їх параметри</p>
<p>Аргументувати вибір візуального оформлення видань з урахуванням особливостей психології та фізіології людини</p>	<p>Здатність враховувати в мультимедійних виданнях вимоги ергономіки та психологію візуального сприйняття інформації на моніторі</p> <p>Здатність до візуалізації текстової інформації, до розробки читабельних та композиційно вірних макетів видань</p> <p>Навички продуманого візуального облаштування електронної сторінки, що забезпечує легкість сприйняття тексту</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи використання шрифтів

Тема 1. Поняття про типографіку. Сфери її використання. Естетика і читабельність видання

- 1.1. Типографіка на мікро- та макрорівні
- 1.2. Призначення типографіки
- 1.3. Сфери застосування типографіки
- 1.4. Одиниці типометрії
- 1.5. Естетика і читабельність видань

Тема 2. Історія типографіки

- 2.1. Виникнення писемності. Піктограми
- 2.2. Ієрогліфи
- 2.3. Літерна писемність
- 2.4. Виникнення друкарства
- 2.5. Готичні шрифти Гутенберга
- 2.6. Антикви - старовинна, перехідна, нова
- 2.7. Курсив Альда Мануція

Тема 3. Історія кириличної писемності

- 3.1. Виникнення руниці
- 3.2. Кириличний алфавіт. Шрифти Устав та Полуустав
- 3.3. Скоропис та в'язь
- 3.4. Цивільний шрифт Петра I
- 3.5. Особливості кириличних шрифтів

Тема 4. Анатомія літер. Основна термінологія

- 4.1. Поняття шрифту і гарнітури. Базова лінія, рост літер, напівапрош та апрош, кернінг та трекінг.
- 4.2. Характеристики шрифту (накреслення, кегль, насиченість, ширина, нахил, стиснення, нейтральність і прозорість)
- 4.3. Елементи літер

Тема 5. Класифікації шрифтів

- 5.1. Види шрифтів за роллю на сторінці
- 5.2. Історична класифікація шрифтів
- 5.3. Пропорційні та моноширинні шрифти

Тема 6. Правила комп'ютерного набору

- 6.1. Використання пробелів. Нерозривний пробел
- 6.2. Різновиди тире та дефіс
- 6.3. Застосування лапок
- 6.4. Використання точки у скороченнях

Тема 7. Шрифтові формати

- 7.1. Растрові, векторні і контурні шрифти
- 7.2. Основні шрифтові формати.
- 7.3. Принципи підбору шрифтових пар

Змістовий модуль 2. Типографіка друкованих та електронних видань

Тема 8. Основи використання шрифту. Типографіка друкованих видань

- 8.1. Шрифти і читабельність
- 8.2. Параметри зовнішнього оформлення друкованих видань
- 8.3. Вимоги до типографіки друкованих видань
- 8.4. Завдання типографіки книжкових видань

Тема 9. Типографіка вебу

- 9.1. Вимоги до інформаційної складової та графіки
- 9.2. Акценти і логічні наголоси
- 9.3. Визначення ієрархії і пропорцій елементів тексту
- 9.4. Рекомендації до шрифтового оформлення основного тексту та заголовків
- 9.5. Облік психологічних вимог до оформлення тексту

Тема 10. Особливості комп'ютерних шрифтів. Управління шрифтами на

ПК

- 10.1. Тестування типографіки у вебi
- 10.2. Особенности рендеринга и хинтинга шрифтов
- 10.3. Тестирование шрифтов и адаптивности сайтов
- 10.4. Шрифтові менеджери
- 10.5. Редактори шрифтів

Тема 11. Створення власних шрифтів. Авторське право на шрифти

- 11.1. Правові питання використання шрифтів
- 11.2. Купівля та продаж шрифтів
- 11.3. Види шрифтових ліцензій

Тема 12. Оцінка якості шрифтів

- 12.1. Особливості рендерингу шрифтів
- 12.2. Психологічні складові шрифту
- 12.3. Інформаційні складові шрифту
- 12.4. Маркетингові складові шрифту
- 12.5. Естетичні складові
- 12.6. Технологічні параметри шрифту

Тема 13. Типографіка бренду

- 13.1. Призначення брендингу
- 13.2. Вимоги до логотипів
- 13.3. Проектування фірмових блоків
- 13.4. Приклади еволюції відомих логотипів

Тема 14. Типографіка у рекламі

14.1. Вимоги до оформлення тексту

14.2. Шрифтове оформлення рекламних продуктів

14.3. Тенденції сучасної реклами

Перелік тем лабораторних робіт

Змістовий модуль 1. Основи використання шрифтів

Лабораторна робота 1. Створення друкованих та інтернет-візиток

Лабораторна робота 2. Управління параметрами тексту на прикладі макета обкладинки книги

Лабораторна робота 3. Застосування рукописних шрифтів

Змістовий модуль 2. Типографіка друкованих та електронних видань

Лабораторна робота 4. Візуалізація тексту. Інфографіка

Лабораторна робота 5. Розробка макетів флаєрів та банерів

Лабораторна робота 6. Використання шрифтових сервісів для розробки дизайну сайтів

Лабораторна робота 7. Управління шрифтами на ПК за допомогою шрифтових менеджерів. Розробка власного шрифту

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні та лабораторні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою» ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту складати іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час лабораторних занять проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії,

вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на лабораторних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Лабораторні заняття	Перевірка есе	Письмова контрольна робота	Усього
Змістовий модуль 1	Тема 1	1 тиждень	0,5				0,5
	Тема 2	2 тиждень	0,5	2			2,5
	Тема 3	3 тиждень	0,5	3			3,5
	Тема 4	4 тиждень	0,5	2			2,5
	Тема 5	5 тиждень	0,5	3			3,5
	Тема 6	6 тиждень	0,5	2			2,5
	Тема 7	7 тиждень	0,5	3			3,5
	Тема 7	8 тиждень	0,5	2		6	8,5
	Усього за модуль 1			4	17		6
Змістовий модуль 2	Тема 8	9 тиждень	0,5	3			3,5
	Тема 9	10 тиждень	0,5	2			2,5
	Тема 10	11 тиждень	0,5	3			3,5
	Тема 11	12 тиждень	0,5	2			2,5
	Тема 12	13 тиждень	0,5	3	5		8,5
	Тема 13	14 тиждень	0,5				0,5
	Тема 14	15 тиждень	0,5			6	6,5
	Тема 14	16 тиждень		2,5			2,5
	Тема 14	17 тиждень		3			3
	Усього за модуль 2			3,5	18,5	5	6
Усього			7,5	35,5	5	12	60
Іспит							40
Загальна сума			7,5	35,5	5	12	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Бережна О. Б. Технології підготовки та виробництва мультимедійних видань (типографіка). Конспект лекцій для студентів напряму підготовки "Видавничо-поліграфічна справа" усіх форм навчання / О. Б. Бережна, В. В. Браткевич. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 130 с.

2. Типографіка : методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт для студентів спеціальності 186 "Видавництво та поліграфія" першого (бакалаврського) рівня : [Електронне видання] / уклад. О. Б. Бережна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 72 с.

Додаткова

3. Капр А. Эстетика искусства шрифта / А. Капр. – М. : Книга, 1979. – 124 с.

4. Каров П. Шрифтовые технологии. Описание и инструментарий / П. Каров. – М. : Мир, 2001 – 186 с.

5. Королькова А. Живая типографика / А. Королькова. – М. : IndexMarket, 2008. – 224 с.

6. Самара Тимоти. Типографика цвета. Практикум. Как выбрать шрифт / Тимоти Самара. – М. : РИП-Холдинг, Rockport Publishers, 2006. – 256 с.

7. Кричевский В. Типографика в терминах и образах / В. Кричевский. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 144 с.

8. Лебедев В. А. Методология и практика электронных изданий по искусству / В. А. Лебедев. – М. : НИИ РАХ, 1998. – 56 с.

9. Рудер Э. Типографика / Э. Рудер ; пер с нем. – М. : Книга, 1982. – 285 с.

10. Сингман А. Психология восприятия шрифта – социальный и эмоциональный контекст / А. Сингман // Publish. – 2001. – № 10.

11. Слуцкер М. Инструментальные средства для OpenType технологий. Редактор FontLab 4.6 как конвертор / М. Слуцкер // Компьюарт. – 2011. – № 8–9.

12. Слуцкер М. Шрифтовые технологии Open Type как издательский инструмент / М. Слуцкер // Компьюарт. – 2011. – № 2–3.

13. Феличи Д. Типографика: шрифт, верстка, дизайн / Д. Феличи ; пер с англ. – СПб. : БХВ–Петербург, 2004. – 496 с.
14. Шмелева А. Классификация шрифтов: практика и проблемы / А. Шмелева // Publish. – 2010.– № 1.
15. Ярмола Ю. Компьютерные шрифты / Ю. Ярмола. – СПб. : БХВ–Петербург, 1994. – 85 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

16. Болховитинова С. М. Композиция изданий: Особенности проектирования различных типов изданий : учебн. пособ. [Электронный ресурс]/ С. М. Болховитинова. – Режим доступа : <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook095/01/index.html>.
17. Дубина Н. Восемнадцать правил классической типографики [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=8938&iid=371>.
18. Дубина Н. Особенности построения шрифтов [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=8837&iid=365>.
19. Дубина Н. Программы для просмотра и управления шрифтами [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=8626&iid=353>.
20. Дубина Н. Проектирование шрифтов и Sectio divina [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=9250&iid=390>.
21. Дубина Н. Типографика – наука или искусство? [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=8612&iid=352>.
22. Дубина Н. Традиционная и электронная типографика [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/Article.aspx?id=8739>.
23. Дубина Н. Шрифтовые "гляделки" [Электронный ресурс] / Н. Дубина. – Режим доступа : <http://compuart.ru/Article.aspx?id=14532>.
24. Зуев Б. Типографика [Электронный ресурс] / Б. Зуев. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=8628&iid=353>.
25. Осетрова О. Шрифт в рекламном дизайне [Электронный ресурс] / О. Осетрова. – Режим доступа : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=574&level1=main&level2=articles>.
26. Практикум по типографике [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://typo.mania.ru/typogr/index.htm>.
27. Чуфаровский В. "Акцидентно" и почти "трафаретно" [Электронный ресурс] / В. Чуфаровский. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=17908&iid=828>.
28. Шрифты и Интернет-технологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://compuart.ru/article.aspx?id=9125&iid=383>.